

ביאורים

עשוי אדם לחשוב שכמעט אין הבדל בין יהודי לגוי. ההבדל היחיד הניכר לעין הוא המצוות המעשיות. היהודי שומר מצוות, מניח תפילין ושומר על כשרות, ואילו הגוי לא עושה זאת, אך אין הבדל מהותי בתפיסת העולם (=הרעיון, בלשון הרב). שהיה תפיסת העולם של ישראל - הכוללת את 'אהבת לרעך כמוך', 'ועשית הישר והטוב' ורעיונות הנביאים על תיקון חברתי ומוסרי - היא תפיסה שכל האנושות כולה יכולה ללכת לאורה. מכאן שרק קיום המצוות, שהן הדרך למימוש הרעיונות הגדולים, הוא ההבדל בין ישראל לאומות.

מבט זה הוא טעות מיסודו: אם באמת אין הבדל מהותי בין ישראל לאומות, ולכולם יש אפשרות להגיע לרעיונות גדולים, גם ללא קיום המצוות - לא היה צורך בהבדלה זו שבין ישראל לאומות, המתבטאת בקיום המצוות. כמו כן, אם אין צורך לקיים אותן, עם ישראל היה מוותר על קיום המצוות וחותר למימוש האידיאלים גם בלעדיהם.

בשונה מהנחת היסוד שבתחילת דברינו, הרעיונות הגדולים שעם ישראל חי אותם מתאימים אך ורק לו. החזון שהתורה משרטטת איננו רק תפיסת עולם המנסה לחנך עם שלם, אלא השקפה זו היא המימוש של השאיפה הפנימית של עם ישראל. אין הדבר דומה לחינוך אדם מושחת לשמור על חוקי המדינה ולהימנע מלגזול, אלא זה דומה להתוויית דרך לאדם המשתוקק להיטיב, אלא שאינו יודע את הדרך ליישם זאת. לעם ישראל יש יסוד נפשי שונה מהגויים במהותו, ורק בגלל יסוד זה ניתנו להם האידיאלים הגדולים של התורה. ממילא קיום המצוות, שהוא הביטוי הבלעדי לאותם רעיונות, הוא מיוחד רק לישראל. גוי אינו שייך בכלל למצוות התורה, מכיוון שהוא לא שייך לתפיסת העולם של התורה - הנפש שלו אינה מתאימה לחיות בשלמות ובעוצמה את האידיאל שהתורה מדברת עליו עם ישראל. קיום המצוות הוא משהו מהותי ולא רק דרך, או אחת מן הדרכים, לעבוד את ה'. המצוות אינן תוספת חיצונית לעם ישראל, אלא הן מתאימות בדיוק לנשמתו ומבטאות אותה. אם כן, ההבדל בין ישראל לאומות מתחיל מהפנים - מהנשמה, ולא מהחוץ - מהמצוות, ולכן גם אם ישנם יהודים המתרשלים בקיום המצוות, עדיין ההבדל בינם לבין הגויים הוא הבדל תהומי. הבדל זה יישאר לעולם כדי לממש ביום מן הימים את הופעת הקודש בעולם, היכולה להתקיים רק על ידי ישראל.

הרחבות

• המצוות כביטוי של רעיון עליון

ולעולם ישאר הבדל גמור בין ישראל לעמים. בפסקה זו מבאר הרב קוק שקיום המצוות הוא ביטוי לרעיון עליון. באמצעות קיום המצוות מופיע התוכן הפנימי של עם ישראל. ביטוי זה אינו רק עניין שברוח, אלא הוא תביעה מכל אחד מאיתנו בבואו לקיים מצוות.

כך מסביר הרב צבי יהודה קוק את הדרכתו המעשית של רבי יהושע בן קרח: "למה קדמה פרשת 'שמע' ל'והיה אם שמוע'? כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה, ואחר כך מקבל עליו עול מצות" [ברכות יג]. מסביר הרב צבי יהודה ש"קיום תרי"ג מצוות צריך להיות מתוך קבלת עול מלכות שמים, מתוך אמונה... הסדר האמיתי הוא קיום מצוות מתוך אמונה. ואברהם אבינו, יסוד האמונה, הכיר את בוראו. וענינו אמונה ודבקות בד'. וכן כתוב: 'דע את אלוהי אביך ועבדהו' [דברי הימים א, כח, ט]. קודם דעהו, ומתוך כך עבדהו. לפעמים יש מצוות שיש ערך להתרגלות אליהן לפני כן, אבל כל אלה הם פרטי חינוך במצבים מיוחדים; אבל הסדר האמיתי הוא שמתוך תוקף של אמונה, מתוך לימוד תורה מן השמים יופיע קיום תרי"ג מצוות לפרטיהן ודקדוקיהן" [שיחות הרצ"ה, דברים עמ' 107-104].

שאלות לדין

מדוע חשוב לעסוק בהבדל בין ישראל לעמים ולדייק בו?
מה הסכנה שהרב קוק מזהה בתפיסה השגויה?

להצלחת ישראל בן אליהו חיים הי"ד

יכול אדם, שכל ההבדל שבין ישראל לעמים הוא מתבלט על-ידי המצוות שבפעל. שהרי אפשר להרעיון להיות מקיף והולך את כל האדם כלו.

אבל סקירה של טעות היא זו. כי אם באמת היה הרוח והרעיון מקיף את הכל לא היה צורך באותו ההבדל המעשי כלל, וגם לא היה מועיל ומתקיים.

אבל תכן דבר הוא, שהיסוד הנפשי, שהרעיון הוא בנוי עליו, שעל יסוד אותו הרעיון כל הארגון הגדול של החקיה המעשית מתפשט, זה היסוד הוא העצם הנשמתי, שהוא מצבין את ישראל בתור חטיבה מיוחדת, חטיבה אחת בעולם.

ומההבדלה הזאת נובעות הן כל ההבדלות המעשיות.

ואפילו כשהאחרונות נפגמות אין יכולות להגיע את פגמיהן ביסוד העליון, שהיא החטיבה הנפשית, שההבדלות כלן יונקות ממנה. ולעולם ישאר הבדל גמור בין ישראל לעמים, כדי לבסס על-ידי ההבדלה את התכן החלף ואת התכן הקדש של העולם בתקונו המרשם.

(אורות ישראל ה, ז)

יכול - עלול לטעות ולחשוב. הוא מתבלט וכו' - עיקר ההבדל הוא שישאל מקיימים מצוות בפועל. להרעיון וכו' - המחשבה וההתעמקות בענייני אמונה שייכת ומתאימה גם לגויים. סקירה - הסתכלות מחשבתית. אם באמת וכו' - הצד המעשי מבטא ומגלה את הצד הפנימי, ולכן אם יש הבדל בין ישראל לאומות בצד המעשי ודאי הצד המחשבתי אף הוא שונה בתכלית. מקיף את הכל - שווה בכלל האנושות. ההבדל המעשי - שבקיום המצוות. היסוד הנפשי - הטבע הסגולי של ישראל מתאים לרוחם האמונית. ארג - דבר המורכב מפרטים רבים היוצרים עניין אחד. חקיה המעשית - המצוות המעשיות. העצם הנשמתי - נשמת ישראל שהיא נשמה מיוחדת. מצבין - נותן מהות מיוחדת. מההבדלה הזאת - הנשמתית. האחרונות נפגמות - ההבדלות המעשיות שישאל חוטאים ועוברים על המצוות. ולעולם - אף חטא, כדברי חז"ל: "ישראל, אע"פ שחטא - ישראל הוא". התכן החל וכו' - ישראל נועדו לפתח את הקודש והאומות את החול, כדי לא לטשטש בין קודש לחול ישנה הבדלה גמורה בין ישראל לעמים. המרשם - הניכר, המלא.